

Til lovforslag nr. L 65. Betænkning afgivet af Retsudvalget den 20. maj 1999

Betænkning

over

Forslag til lov om undersøgelse af Politiets Efterretningstjeneste

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til justitsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige henvendelser fra:

Folkebevægelsen mod Nazisme,
Københavns Universitet, Det juridiske Fakultet & Aarhus Universitet, Juridisk Institut og Københavns Universitet, Institut for Historie.

Der er af justitsministeren og et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *mindretal* (Socialdemokratiets, Det Radikale Venstres og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af justitsministeren stillede ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (Venstres, Det Konservative Folkepartis og Centrum-Demokraternes medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling. Dette mindretal vil stemme hverken for eller imod de stillede ændringsforslag.

Et flertal inden for dette mindretal (Venstres og Det Konservative Folkepartis medlemmer af udvalget) henviser til justitsminister Frank Jensens udtalelser i Folketingssalen den 3. juni 1998, hvor han bl.a. gav udtryk for, at en undersøgelse vil kræve mange ressourcer, og at der formentlig vil gå mange år, før den vil kunne være afsluttet. Ministeren mente endvidere ikke, at det ville være hensigtsmæssigt med en bagud-

rettet undersøgelse, efter at der er nedsat et sagkyndigt udvalg til at overveje faste retningslinjer for PET's fremtidige arbejde.

Ministeren sagde endvidere, jf. Folketingets forhandlinger side 1478-1480, folketingsåret 1997-98, 2. samling:

»I så fald vil vi være flere år inde i det ny årtusind, før vi på grundlag af udvalgets arbejde på ny kan begynde at lovgive om Politiets Efterretningstjeneste.

Eller er meningen, at undersøgelsen og det sagkyndige udvalgs arbejde skal køre samtidig? Det kan vist ikke undgå at blive ret kaotisk ... Og i alle tilfælde bliver det en næsten umulig situation for PET, som næppe vil få tid til andet end at fremskaffe materiale og besvare spørgsmål fra henholdsvis undersøgelseskommissionen og udvalget. I en sådan situation skal vi i alle tilfælde ikke regne med at have nogen reel efterretningstjeneste i en del år frem.

Jeg tror heller ikke, at man skal have store forventninger til resultatet af en undersøgelseskommissions arbejde, ... Store dele af det skriftlige materiale vil derfor være destrueret efter de regler, der gælder for PET, og undersøgelseskommissionen vil altså skulle bygge på et meget ufuldstændigt og tilfældigt dokumentationsmateriale kombineret med afhøringer af mennesker, der skal forklare, hvad der nøjagtigt skete og hvorfor i den og den sag for 10, 15, 20 år siden. Mon ikke en undersøgelseskommission stillet over for de fleste spørgsmål, hvor der er modstridende udsagn og bevislighed, må læne sig tilbage og konstatere, at det på et sådant

grundlag ikke er muligt at nå frem til en sikker konklusion.«

Venstre og Det Konservative Folkeparti tillægger justitsministerens vurdering stor vægt, idet justitsministeren som ansvarlig minister for PET har større kendskab end Venstre og Det Konservative Folkeparti til de kendsgerninger, der ligger til grund for ovenstående konklusion.

Med hensyn til ressourceforbrug henviser Venstre og Det Konservative Folkeparti til, at 18. maj-undersøgelsen, som endnu ikke er afsluttet, den 27. januar 1999 allerede havde kostet mere end 12 mio. kr., jf. svar på spørgsmål nr. 53, optrykt som bilag til betænkningen.

Venstre og Det Konservative Folkeparti finder ikke, at der er belæg for justitsministerens offentligt fremsatte beskyldninger om, at PET skulle have handlet lodret i strid med regeringserklæringen fra 1968. Dels tilkommer det ikke justitsministeren at fælde dom, dels er regeringserklæringen af 1968, hvorefter registrering ikke må finde sted alene på grund af lovlig politisk virksomhed, en politisk erklæring.

Hvilke tjenestebefalinger denne erklæring har ført til fra Justitsministeriet til PET, har ministeren ikke ønsket nærmere at undersøge trods opfordringer fra Venstre og Det Konservative Folkeparti.

Venstre og Det Konservative Folkeparti ønsker i den forbindelse tillige at pege på den kontrol, der har været udøvet af Wambergudvalget, jf. svar på spørgsmål nr. 73, optrykt som bilag til betænkningen, og henviser til, at Wambergudvalget af egen drift har udfærdiget en erklæring, optrykt som bilag til betænkningen, hvor Wambergudvalgets medlemmer udtaler, »at vi til stadighed omhyggeligt har gennemgået de udvalgte forelagte sager, og at vi i intet tilfælde har godkendt nogen personregistrering på grundlag af lovlig politisk virksomhed.«

Justitsminister Frank Jensen har selv demonstreret sit ukendskab til regelsættet, idet ministeren i et pressemøde i efteråret 1998 vist på tv oplyste, at man netop havde fundet en instruks fra 1953 i Justitsministeriets kælder, uagtet den samme instruks, som havde været gældende siden 1966, var nævnt i PET's redegørelse fra marts 1998.

Det ligger dog fast, at regeringserklæringen ikke ophævede, men tværtimod fastholdt de tidligere tjenestebefalinger, der er optrykt som bilag til betænkningen. Heraf fremgår bl.a. PET's

pligt til at tilvejebringe et værn mod foretagender og handlinger, som må antages at rumme en fare for rigets selvstændighed og sikkerhed og den lovlige samfundsorden. Ligeledes fremgår PET-chefens pligt til at holde justitsministeren underrettet om alle forhold af betydning for landets indre sikkerhed af Instruks til chefen for PET, jf. også svar på spørgsmål nr. 107, optrykt som bilag til betænkningen.

Venstre og Det Konservative Folkeparti vender sig imod en retlig undersøgelse, der på den ene side på forhånd mistænkeliggør en konkret, begrænset kreds af embedsmænd, der på den anden side ikke får de retsgarantier, som tilkommer personer, der tiltales i straffesager. Alene at rette den retlige undersøgelse mod PET og f.eks. ikke mod embedsmænd i Justitsministeriet og personer, der har udgjort en risiko for Danmarks sikkerhed og muligt overtrådt straffeloven, er at vende op og ned på tingene. PET er blevet regeringens fjende, men det er ikke PET, der er truslen mod landets sikkerhed. Efterretningstjenesten er derimod en nødvendig del af det danske demokrati og et værn mod de kræfter, der modarbejder vort demokrati.

Finder justitsministeren, at medarbejdere i PET har overtrådt regler og retningslinjer, burde ministeren for længst have indledt en strafferetlig forfølgning eller taget skridt til disciplinærundersøgelse. Den passivitet ønsker Venstre og Det Konservative Folkeparti at kritisere, ligesom Venstre og Det Konservative Folkeparti kritiserer regeringens totale mangel på initiativ for at få undersøgt registrerede personers adfærd vendt mod Danmark. Venstre og Det Konservative Folkeparti undrer sig over, at regeringen heller ikke, efter at Stasi-arkiverne er blevet åbnet, har vist nogen interesse for af egen drift at efterforske sager mod danskere, der f.eks. var agenter for Stasi, men at statsministeren tværtimod på spørgsmål i Folketingets spørgetid flere gange har svaret meget afvisende.

Denne adfærd understøtter fornemmelsen af, at regeringen alene er optaget af at indlede retlig undersøgelse af PET, medens de registreredes adfærd ikke har påkaldt sig regeringens interesse. Denne skævhed er yderligere forstærket med justitsministerens ændringsforslag, jf. nedenfor.

Om den manglende retssikkerhed for de undersøgte embedsmænd ønsker Venstre og Det Konservative Folkeparti at fremhæve følgende: Selv om kommissionen ikke skal have egentlig

dømmende myndighed, vil formuleringen af kommissoriet og formålet med og baggrunden for undersøgelsen indebære, at konklusionerne i realiteten vil blive opfattet som en dom over de involverede embedsmænd. Involverede embedsmænd forhindres i at rense sig, fordi møderne er lukkede, og kommissionens konklusioner, der måtte efterlade tvivl, vil fortsat stemple embedsmænd og efterlade en uafklaret mistanke, medens de pågældende i en egentlig straffesag kunne renses for ministerens mistanke gennem en frifindelsesdom.

Venstre og Det Konservative Folkeparti finder heller ikke, at retssikkerheden tilgodeses ved kommissionens sammensætning. Historikere er ikke trænet i at foretage retlige vurderinger og bevisafvejning.

Venstre og Det Konservative Folkeparti finder endvidere, at retssikkerheden svækkes, fordi bisiddernes beføjelser er stærkt begrænset sammenlignet med mulighederne for beskikkede forsvarere i straffesager. Bisidderne er i vidt omfang afskåret fra at overvære afhøringer af andre, hvilket stærkt svækker bisiddernes mulighed for at varetage egne klienters interesser. Denne skævhed forstærkes af bisiddernes begrænsede mulighed for aktindsigt, jf. svar på spørgsmål nr. 51, optrykt som bilag til betænkningen. Denne skævhed forekommer endnu mere bemærkelsesværdig sammenlignet med den omstændighed, at Justitsministeriets embedsmænd i 18. maj-undersøgelsen løbende har kunnet modtage f.eks. retsbøger også om andres forklaringer, jf. ministerens svar på spørgsmål fra Margrete Auken, S 563, optrykt som bilag til betænkningen.

Da der er tale om en undersøgelse rettet mod en afgrænset identificerbar gruppe embedsmænd, som alle ikke mindst på grund af ministerens offentligt fremsatte sigtelser er under mistanke for strafbart eller pligtstridigt forhold, finder Venstre og Det Konservative Folkeparti det forkasteligt, at bisidderne forhindres i at yde kvalificeret bistand. Et lignende regelsæt i retsplejeloven ville formentlig indebære en tilside-sættelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 6.

Venstre og Det Konservative Folkeparti finder heller ikke, at spørgsmålet om, hvorvidt embedsmændene fritages for tavshedspligten ved samtaler med bisidderne, er afklaret, og finder det aldeles utilfredsstillende, at en embedsmand kan komme i den situation, at han på grund af tavs-

hedspligten ikke fuldt ud kan give sin bisidder de oplysninger, der måtte være nødvendige for, at bisidderen kan varetage klientens interesser.

Om sammensætningen af kommissionen henleder Det Konservative Folkeparti specielt opmærksomheden på svar på spørgsmål nr. 14 og svar på spørgsmål nr. 112, optrykt som bilag til betænkningen. Heraf fremgår det, at personer, der i den offentlige debat har tilkendegivet deres opfattelse af de spørgsmål, der skal undersøges, er udelukket fra at være medlem af kommissionen. Venstre og Det Konservative Folkeparti bemærker, at det hermed kan være vanskeligt at finde kvalificerede historikere.

Om de særlige habilitetsproblemer for advokater henvises til svar på spørgsmål 111, optrykt som bilag til betænkningen.

Da undersøgelsen omfatter Justitsministeriet om end ikke direkte – hvilket er en fejl – men da Justitsministeriet ikke blot har instruktionsbeføjelse over for PET, men der netop, hvor det drejer sig om PET's arbejde, har været en løbende nær kontakt mellem Justitsministeriet og PET, går Venstre og Det Konservative Folkeparti ud fra, at ministeren ikke vil udpege jurister, der har været ansat i Justitsministeriet.

Afslutningsvis ønsker Venstre og Det Konservative Folkeparti generelt om udvalgsarbejdet med lovforslaget at anføre følgende: Det har i høj grad vanskeliggjort udvalgets arbejde med lovforslaget, at Justitsministeriet med hensyn til udvalgets spørgsmål generelt har været måneder om at svare. Som eksempel kan nævnes, at ministeriet den 25. november 1998 på bilag 22 blev bedt om at bekræfte et forlydende i Berlingske Tidende om, at PET har udvidet antallet af ansatte med 60 procent i forhold til 1989. Svaret forelå mere end 5 måneder senere, den 3. maj 1999, jf. bilag 59. Venstre og Det Konservative Folkeparti ønsker at kritisere den ringe betjening af udvalget og finder, at denne adfærd er helt i strid med de målsætninger, der er aftalt mellem Folketingets Udvalg for Forretningsordenen og statsministeren. De sene svar efterlader også det indtryk, at regeringen ikke selv har været særlig interesseret i at få forslaget fremmet.

Særligt om regeringens ændringsforslag udtaler Venstre og Det Konservative Folkeparti utilfredshed med, at ændringsforslagene er stillet på et tidspunkt, hvor Folketinget kun har 8 arbejdsdage tilbage. Det sene tidspunkt gør offentlig-hedsprocessen illusorisk. Da ændringsforsla-

gene forelå den 11. maj 1999 sent på dagen og der blev lukket for udvalgets spørgsmål den 12. maj 1999 kl. 12, har det heller ikke været muligt at stille de ønskede spørgsmål.

Venstre og Det Konservative Folkeparti ønsker ikke at have lod og del i lovforslaget og vil derfor undlade at stemme vedrørende samtlige ændringsforslag.

Om indholdet af ændringsforslagene skal Venstre og Det Konservative Folkeparti indledningsvis udtale, at man ikke finder, at ændringsforslagene ændrer lovforslaget på en måde, der giver identitetsproblemer.

Mindretallet finder i øvrigt ændringen af § 3 besynderlig. Karakteren af venstrefløjens aktiviteter skal alene undersøges og føre til en redegørelse, hvorimod der med hensyn til PET's virksomhed skal foretages en vurdering med henblik på at belyse, om PET's virksomhed har været lovlig.

Ud over, at der her sker en uhensigtsmæssig sammenblanding af en historisk og en retlig undersøgelse, forekommer det besynderligt, at man på forhånd bestemmer, at PET's formodede ulovlighed skal undersøges, medens en sådan vurdering af de registrerede personer er udelukket.

Denne skævhed stemmer imidlertid udmærket med regeringens uvilje til overhovedet at undersøge f.eks. Stasi-arkiverne.

Kort sagt kan man sige, at regeringen indleder en undersøgelse, der minder om en strafferetlig undersøgelse mod PET, oven i købet uden de fornødne retsgarantier, men afviser at foretage noget lignende over for personer, der måtte have overtrådt straffelovens kapitel 12 og 13 ved f.eks. at være agent for en fremmed magt. Der henvises til bemærkningerne ovenfor om statsministerens svar i Folketingets spørgetid og svar på spørgsmål nr. 110, optrykt som bilag til betænkningen, hvoraf det fremgår, at det ikke er et selvstændigt formål med undersøgelsen at afdække aktiviteter på de politiske yderfløje. Det skal dog bemærkes, at dette svar er afgivet, inden ændringsforslagene blev stillet.

De øvrige ændringsforslag bekræfter den opfattelse, idet medlemmer af politiske partier ikke har pligt til at afgive forklaring eller aflevere dokumenter. Frivilligheden fremhæves udtrykkeligt i bemærkningerne til ændringsforslagene.

Derved vil denne del af undersøgelsen kunne styres af de pågældende politiske partier, der

selv kan vælge, hvem der skal afgive forklaring, og hvilke håndplukkede dokumenter der skal udleveres. Undersøgelsen vil derfor alene indeholde halve sandheder arrangeret af de pågældende partier selv.

Venstre og Det Konservative Folkeparti finder disse beskyttelseshensyn meget mærkværdige og betragter denne del af undersøgelsen som en begrænsning af PET's og anklagemyndighedens fremtidige muligheder for at indlede straffesager mod kriminelle personer og som et udtryk for regeringens ønske om at skjule kriminelle aktiviteter og holde hånden over kriminelle personer, der har handlet mod Danmarks interesser.

Afslutningsvis bemærker Venstre og Det Konservative Folkeparti, at bestemmelsen om, at nærmere angivne forhold efter 1989 kan undersøges, i sig selv indeholder en nærliggende mulighed for konflikter mellem kommissionens medlemmer.

Et mindretal inden for dette mindretal (Centrum-Demokraternes medlem af udvalget) vil hverken have lod eller del i et forslag af denne art. Mindretallet vil derfor stemme hverken for eller imod de stillede ændringsforslag og vil stemme imod lovforslaget ved 3. behandling. I øvrigt henvises til CD's indlæg ved lovforslagets behandlinger i Folketingssalen.

Et tredje mindretal (Socialistisk Folkepartis og Enhedslistens medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de under nr. 1, 2, 3 og 5-7 stillede ændringsforslag. Skulle ændringsforslag nr. 3 ikke blive vedtaget, vil dette mindretal stemme for det under nr. 4 stillede ændringsforslag.

Det er dette mindretals opfattelse, at det i lyset af de mange afsløringer af mulige ulovligheder, som efterretningstjenesten er blevet beskyldt for, er helt nødvendigt, at der gennemføres en undersøgelse af, om der er hold i disse beskyldninger eller ikke.

SF og Enhedslisten havde gerne set, at denne lov var blevet vedtaget af et bredt flertal i Folketinget. Det skyldes, at det efter SF's og Enhedslistens opfattelse burde være i ethvert demokratisk partis interesse at få afklaret, om efterretningstjenesterne har efterlevet regler og retningslinjer udstukket af regeringer og ministre igennem tiden, og at tjenesterne ikke har fungeret som en stat i staten. Det har de borgerlige partier med Venstre og Det Konservative Folkeparti i spidsen imidlertid ikke ønsket. Det er svært at

forstå denne afvisende holdning som andet end et fromt ønske om ikke at få rodet op i fortiden på en måde, som på uheldig og pinlig vis kan kaste lys over forhold, der har fundet sted i den periode, hvor netop disse to partier har haft det politiske ansvar for efterretningstjenesternes aktiviteter.

Efter SF's og Enhedslistens opfattelse havde det været indlysende og helt naturligt at gennemføre en fuldstændig undersøgelse af både politiets og forsvarrets efterretningstjenesters egne aktiviteter og deres samarbejde med private organisationers efterretningsvirksomhed. Det havde det været, ikke mindst i lyset af de mange oplysninger, der siden »PET-sagen«s start i marts 1998 er kommet frem; oplysninger, som mere end antyder et samarbejde, som har rettet sig mod lovlig politisk såvel som faglig virksomhed, og som muligvis har haft forbindelser til udenlandske organisationer. Men det har regeringen ikke ønsket, hvilket vi både beklager og undrer os over.

Ligeledes har det være SF's og Enhedslistens opfattelse, at den kommission, der skal stå for undersøgelsen, burde anmodes om at forholde sig til hele periode fra 1945 og frem til i dag. Men regeringen har med lovforslaget og de siden stillede ændringsforslag indskrænket den retlige undersøgelse af, om PET har overholdt love, regler og retningslinjer til perioden fra 1968 til Murens fald i 1989. Derfor har mindretallet stillet et ændringsforslag, som sikrer, at undersøgelsen kan føres videre efter 1989 og frem til i dag.

Mindretallet har naturligvis med tilfredshed noteret sig, at justitsministeren i besvarelsen af en række spørgsmål fra Retsudvalget har tilkendegivet, at hvis kommissionen under sit arbejde støder på oplysninger og spor, som løber videre end 1989, skal disse kunne forfølges, ligesom kommissionen selv kan beslutte at tage sager op, som helt og aldeles er foregået efter 1989. Disse tilkendegivelser fra justitsministeren og flertallets opbakning hertil har været en helt afgørende forudsætning for SF's og Enhedslistens endelige tilslutning til lovforslaget.

SF og Enhedslisten har med tilfredshed noteret sig, at det oprindelige lovforslags sammensætning af undersøgelseskommissionen på tre personer er blevet udvidet til fem, og at de habilitetskrav, som fremgår af lovforslagets bemærkninger, er blevet præciseret i en række svar til Retsudvalget. Det sikrer, at det bliver muligt

at få en historie-faglig og juridisk sammensætning af kommissionen, som åbner mulighed for at få gennemført en tilbundsående undersøgelse. SF og Enhedslisten har ligeledes med tilfredshed konstateret, at det af de svar, som justitsministeren har givet angående fortolkningen af habilitetskravene for fagkyndigt ansatte under kommissionen, sikres, at der er mulighed for at inddrage de bedst egnede på de forskellige områder til at bidrage til undersøgelsen.

SF og Enhedslisten har noteret sig ministerens besvarelse på bilag 53, hvori han opregner en lang række spørgsmål og forhold, som naturligt bør behandles af undersøgelseskommissionen.

På den baggrund – og med de optrykte besvarelser fra justitsministeren til Folketinget som udtrykkelig forudsætning – kan SF og Enhedslisten støtte lovforslagets vedtagelse.

Et *fjerde mindretal* (Dansk Folkeparti og Fremskridtspartiets medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling. Dette mindretal indstiller ligeledes de stillede ændringsforslag til forkastelse.

En del af dette mindretal (Dansk Folkeparti medlem af udvalget) finder det betryggende og fuldt lovligt, at Politiets Efterretningstjeneste (PET) igennem årene har holdt øje med og registreret revolutionære politiske partier.

Når nu regeringen desværre får flertal for, at kommissionen alligevel skal undersøge de påståede ulovlige PET-registreringer, burde hele sandheden frem, men det sker ikke via dette lovforslag.

Hele sandheden ville nemlig indbefatte, hvad en række revolutionære gik rundt og foretog sig under den kolde krig. Hvor tæt var f.eks. forbindelsen mellem danskere og sovjetiske agenter? Hvem omgikkes politikere fra SF, VS, KAP, SAP og DKP med? Blev der lækket oplysninger om vitale danske samfundsforhold? I hvor høj grad blev danske partier økonomisk støttet af Sovjetmagten? Alt det burde undersøges, men det vil ikke ske med dette lovforslag.

PET var i sin gode ret til at registrere. Og det var de bl.a., fordi der i principprogrammet for Danmarks Kommunistiske Parti/Marxister-Leninister står, at det er partiets opgave »at forbedre den proletariske revolution, omstyrtelsen af det borgerlige diktatur gennem den væbnede revolution ...«

I Kommunistisk Arbejderpartis principprogram står der, at »Arbejderklassen må forberede sig på væbnet kamp i opgøret med borgerskabet.«

De to partiers principprogrammer er i strid med grundlovens § 78, stk. 2. Heri står der, at foreninger, der vil nå deres mål ved hjælp af vold, skal opløses. Alene derfor havde PET pligt til at lade dem registrere, fordi formålet med partierne er samfundsomstyrtende.

PET skal ikke have utak, men tværtimod tak for at have passet sit arbejde, og derfor er det stærkt beklageligt, at regeringen med dette forslag vil mistænkeliggøre Politiets Efterretningstjeneste.

Lige så nidkært som regeringen og venstre-fløjspartierne nu vil undersøge PET, lige så lidt nidkært vil de retsforfølge de danskere, som i sin tid lod sig hyre som spioner af Stasi.

Siden Murens fald har flere forskellige danske aviser kørt afslørende reportager om navngivne danskere, som kynisk udleverede følsomme oplysninger til DDR. De gamle Stasi-arkiver er lige til at gå til også for den danske anklagemyndighed. Det kræver i virkeligheden ikke den store efterforskning, for det hele står sort på hvidt – sirligt nedtegnet i arkiverne.

Af arkiverne fremgår nøjagtigt, hvilke ydelser de danske landsforrædere har modtaget, hvornår de har modtaget ydelserne, og hvad de har oplyst. Man kan præcist gå ind og se, hvilke møder spionerne har haft med Stasi, hvornår og hvor ofte de besøgte DDR, og hvem de førte rapporter til. Og alligevel inddrager regeringen ikke dette i forslaget.

Alene dette viser hulheden i regeringens forslag, og Dansk Folkeparti kan således ikke støtte det.

Ændringsforslag

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *flertal* (S, SF, RV, EL og KRF):

Til titlen

1) Titlen affattes således:

»Forslag

til

Lov om undersøgelse af politiets efterretningsvirksomhed på det politiske område og af de aktiviteter, der var baggrunden for denne virksomhed«.

Til § 1

2) *Stk. 1* affattes således:

»Der nedsættes en undersøgelseskommission bestående af 5 medlemmer, der udpeges af justitsministeren. Formanden udpeges efter indstilling fra præsidenterne for Østre og Vestre Landsret. 2 medlemmer udpeges efter fælles indstilling fra Institut for Historie ved Københavns Universitet og Historisk Institut ved Århus Universitet. 2 medlemmer udpeges efter fælles indstilling fra Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet og Juridisk Institut ved Århus Universitet.«

Til § 3

Af et *mindretal* (EL), tiltrådt af et *mindretal* (SF):

3) Paragraffen affattes således:

»§ 3. Undersøgelseskommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for

- 1) politiets efterretningsvirksomhed i perioden siden 1945 i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark og
- 2) karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i den nævnte periode var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på dette område.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal endvidere, for så vidt angår perioden siden 1968, vurdere politiets efterretningsvirksomhed set i forhold til de aktiviteter, der er nævnt i stk. 1, nr. 2, og herunder belyse, om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 gælder ikke, i det omfang der er tale om politimæssig efterretningsvirksomhed i sager, der ikke er afsluttet.«

Af *justitsministeren*, tiltrådt af et *mindretal* (S, RV og KRF):

4) Paragraffen affattes således:

»§ 3. Undersøgelseskommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for

- 1) politiets efterretningsvirksomhed i perioden 1945-1989 i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark og
- 2) karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i den nævnte periode var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på dette område.

Stk. 2. Undersøgelseskommissionen skal endvidere, for så vidt angår perioden 1968-1989, vurdere politiets efterretningsvirksomhed set i forhold til de aktiviteter, der er nævnt i stk. 1, nr. 2, og herunder belyse, om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Stk. 3. Undersøgelseskommissionen kan inden for de rammer, der i øvrigt er fastsat i stk. 1 og 2, beslutte, at dens opgave også skal omfatte nærmere angivne forhold, der vedrører perioden efter 1989. Undersøgelseskommissionens beslutninger herom kan ikke påkæres.«

Af *justitsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (S, SF, RV, EL og KRF):

Til § 5

5) Efter stk. 2 indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 3.* Pligten efter stk. 1 gælder ikke for politiske partier, bevægelser m.v., hvis aktiviteter er omfattet af den i § 3, stk. 1, nr. 2, nævnte undersøgelse.«

Til § 7

6) Paragraffen affattes således:

»§ 7. Enhver er efter anmodning fra undersøgelseskommissionen forpligtet til at afgive forklaring for kommissionen som vidne, jf. dog stk. 2 og § 8.

Stk. 2. Pligten efter stk. 1 gælder ikke for personer med tilknytning til politiske partier m.v., hvis aktiviteter er omfattet af den i § 3, stk. 1, nr. 2, nævnte undersøgelse.«

Ny paragraf

7) Efter § 21 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.«

B e m æ r k n i n g e r

Til nr. 1

Den foreslåede ændring af lovens titel er en konsekvens af det ændrede kommissorium for undersøgelsen, jf. forslaget til ny § 3.

Anvendelsen af udtrykket »politiets efterretningsvirksomhed« i stedet for »Politiets Efterretningstjeneste« indebærer ingen realitetsændring. Når det førstnævnte udtryk er valgt, hæn-ger det sammen med, at den enhed, der har forestået politiets efterretningsvirksomhed, først i 1951 fik benævnelsen Politiets Efterretningstjeneste, og at denne benævnelse derfor ikke ville være dækkende for perioden 1945-1951.

Til nr. 2

Med den foreslåede ændring af § 3 lægges der op til at gennemføre en bredere og mere historisk præget undersøgelse.

Det foreslås derfor, at § 1, stk. 1, ændres således, at antallet af kommissionsmedlemmer udvides fra 3 til 5 med henblik på at sikre kommissionen den fornødne alsidighed og balance.

Formanden (en landsdommer) udpeges efter indstilling fra landsretspræsidenterne. Herudover indebærer forslaget, at 2 medlemmer skal udpeges efter fælles indstilling fra Institut for Historie ved Københavns Universitet og Historisk Institut ved Århus Universitet. Det forudsættes herved, at de indstillede personer er historikere med særlig indsigt i perioden efter 1945. Endvidere indebærer forslaget, at 2 medlemmer skal udpeges efter fælles indstilling fra Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet og Juridisk Institut ved Århus Universitet.

De nævnte fakulteter og institutter er ikke afskåret fra at indstille personer, som ikke har tilknytning til de pågældende undervisnings- og forskningsinstitutioner.

Bet. o. lovf. vedr. undersøgelse af Politiets Efterretningstjeneste

Til nr. 3

Ændringsforslaget tager sigte på at sikre, at der ikke lægges nogen tidsmæssig begrænsninger på kommissionens undersøgelse. Det betyder, at kommissionen, hvis den under sit arbejde finder oplysninger angående perioden siden 1989, som den ønsker at undersøge, kan forfølge disse så langt op i tid, som den finder det nødvendigt, og uden andre hensyn end dem, der er omtalt i stk. 3.

Til nr. 4

Efter § 3, stk. 1, i det fremsatte lovforslag har undersøgelseskommissionen til opgave »at undersøge, klarlægge og vurdere, om Politiets Efterretningstjeneste siden 1968 i sin virksomhed i forhold til politiske partier, faglige konflikter og politisk-ideologisk prægede grupperinger og bevægelser i Danmark har efterlevet de regler og retningslinjer for tjenestens virksomhed, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen«.

Efter § 3, stk. 2, i det fremsatte lovforslag skal undersøgelseskommissionen endvidere udtale sig om, hvorvidt der af embedsmænd må antages at være begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at staten søger et retligt ansvar gennemført.

Med forslaget til ny § 3 gives undersøgelsen et bredere perspektiv, idet den får karakter af en sammenhængende, bred historisk undersøgelse for hele perioden 1945-1989. Undersøgelsen omfatter både politiets efterretningsvirksomhed i forhold til politiske partier m.v. og karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i den nævnte periode var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på området.

Undersøgelseskommissionen skal, for så vidt angår perioden 1968-1989, endvidere vurdere politiets efterretningsvirksomhed set i forhold til de aktiviteter i politiske partier m.v., der var af efterretningsmæssig interesse, og herunder belyse, om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.

Spørgsmålet om PET's overholdelse af regler og retningslinjer vedrører således alene perioden fra 1968-1989. Det betyder, at der for denne periodes vedkommende ved siden af den brede historiske beskrivelse særligt skal ske en klarlægning af forhold, der er af betydning for den retlige vurdering efter lovforslagets § 3, stk. 2, således at konklusionerne af denne vurdering og

grundlaget herfor står klart frem i den beretning, som kommissionen skal afgive efter lovforslagets § 20.

For så vidt angår den historiske undersøgelse af hele perioden fra 1945-1989, vil undersøgelseskommissionen i medfør af § 4, stk. 4, i det fremsatte lovforslag have mulighed for at antage særligt sagkyndige til at bistå kommissionen.

Det kan i øvrigt bemærkes, at formuleringen af den ny § 3, herunder anvendelsen af ordet »belyse«, er tilpasset den terminologi, der nu i Folketinget er opnået enighed om ved udformningen af § 4 (undersøgelseskommissionens opgaver) i forslag til lov om undersøgelseskommissioner (L 3).

Om det nærmere indhold af ændringerne af kommissoriet for undersøgelsen som følge af den foreslåede affattelse af § 3 kan fremhæves følgende:

For det første omfatter undersøgelsen ikke blot PET's virksomhed på det politiske område, men skal også belyse karakteren af de aktiviteter, som var baggrunden for PET's interesse for de pågældende politiske partier m.v.

Sigtet hermed er at få klarlagt, hvad der foregik i de politiske miljøer, som PET interesserede sig for, således at der skabes et bedre grundlag for at forstå den historiske virkelighed, som PET's virksomhed udfoldede sig i. Det er samtidig vigtigt at understrege, at undersøgelsen heraf ikke er personorienteret. Der er tale om forhold, der overvejende ligger langt tilbage i tiden og ikke dengang har givet anledning til tiltalerejsning. Undersøgelsen bør derfor ikke få karakter af en politimæssig efterforskning rettet mod enkeltpersoner.

Undersøgelsen vil på dette område formentlig i væsentlig grad kunne bygge på arkivmateriale hos PET. Herudover må det antages, at relevante oplysninger vil kunne tilvejebringes med bistand fra historisk sagkyndige og andre, der har særlige forudsætninger for at bidrage med oplysninger og materiale til belysning af forholdene i den angivne periode.

Kommissionen bør desuden have mulighed for at opfordre de pågældende partier m.v. til (frivilligt) at stille materiale til rådighed og til eventuelt – ved relevante repræsentanter – at afgive forklaring for kommissionen. Der henvises til ændringsforslagets nr. 5 og 6 (forslaget til et nyt stk. 3 i § 5 og et nyt stk. 2 i § 7).

Også udenlandsk materiale vil i den forbindelse kunne være af betydning. Det gælder f.eks. materiale fra Stasi-arkiverne.

Der er for nylig fremkommet oplysninger om, at der efter dekryptering af en hidtil utilgængelig database i Stasi-arkiverne er opstået væsentligt forbedrede muligheder for at fremskaffe oplysninger om Stasis agent- og kontaktnet i de vesteuropæiske lande. Regeringen har på den baggrund intensiveret sine bestræbelser på at få adgang til oplysninger om danske Stasi-agenter m.v.

Materiale, der fremkommer som resultat af disse bestræbelser, vil kunne indgå i undersøgelseskommissionens arbejde. Skulle materialet umiddelbart give anledning til at iværksætte en strafferetlig efterforskning mod enkeltpersoner, vil materialet ligeledes tilgå politiet og anklagemyndigheden. Også materiale, der allerede er indhentet fra Stasi-arkiverne, stilles til rådighed for kommissionen.

For det andet indebærer ændringsforslaget også en ny tidsmæssig afgrænsning af undersøgelsen frem i tiden. Det foreslås således, at undersøgelsen som udgangspunkt alene omfatter tiden frem til 1989 (Murens fald).

Baggrunden for denne tidsmæssige afgrænsning er bl.a. den kritik, der er gået på, at lovforslaget ikke i tilstrækkeligt omfang sikrer hensynet til PET's virkemuligheder.

I det fremsatte lovforslag er hensynet til ikke at skade PET's aktuelle og fremtidige virkemuligheder søgt tilgodeset med bestemmelsen i § 4, stk. 1, 2. pkt., hvorefter undersøgelsen skal tilrettelægges og gennemføres på en sådan måde, at forholdet til andre lande, hensynet til statens sikkerhed eller til tredjemand ikke skades. Hensynet til PET's virkemuligheder er endvidere bl.a. søgt tilgodeset med lovforslagets § 18 om, at afhøringer sker for lukkede døre, hvis afhøringen ikke angår generelle spørgsmål vedrørende PET's virksomhed før 1990.

Forslaget om at afgrænse undersøgelsen således, at den som udgangspunkt alene omfatter perioden frem til Murens fald i 1989, har til formål at sikre en yderligere beskyttelse af hensynet til PET's virkemuligheder.

Ved at afgrænse undersøgelsesperioden til tiden før 1989 tydeliggøres det endvidere, at undersøgelsen navnlig skal belyse de forhold, der gjorde sig gældende under den kolde krig.

Den foreslåede ændring harmonerer i øvrigt med, at de forhold, der umiddelbart har givet anledning til regeringens forslag om en bagudrettet undersøgelse, vedrører tiden før 1989.

Der kan imidlertid forekomme forhold, der er påbegyndt, men endnu ikke afsluttet inden udgangen af 1989. Det ville ikke være hensigtsmæssigt, såfremt kommissionen på grund af periodeafgrænsningen i § 3 skulle afskæres fra fuldt ud at belyse sådanne sammenhængende forløb. Det forudsættes derfor med formuleringen af § 3, stk. 1 og 2, at forhold og forløb, der endnu ikke er afsluttet i 1989, vil kunne inddrages fuldt ud i undersøgelsen, også for så vidt angår de dele, der vedrører tiden efter 1989.

Hertil kommer, at der – ikke mindst henset til den interesse, der for tiden udvises for PET's rolle i forhold til politiske partier, bevægelser m.v. – kan tænkes at fremkomme oplysninger eller påstande om forhold, som giver anledning til nærmere undersøgelse, og som udelukkende vedrører PET's virksomhed i tiden efter 1989. Heller ikke her ville det være hensigtsmæssigt på forhånd af afskære undersøgelseskommissionen fra at inddrage sådanne forhold i undersøgelsen.

Forslagets § 3, stk. 3, indeholder derfor en bestemmelse, der giver undersøgelseskommissionen mulighed for at inddrage forhold, der i det hele må henføres til tiden efter 1989, såfremt der er tale om forhold, der i øvrigt ligger inden for de rammer, der er fastsat i § 3, stk. 1 og 2. Eksempelvis kan det være nærliggende i medfør af stk. 3 at inddrage de påstande, der har været fremsat om, at der i samarbejde med PET's afdeling i Århus er sket overvågning af møder i Folkebevægelsen mod Nazisme i begyndelsen af 1990'erne.

Undersøgelseskommissionens beslutninger efter § 3, stk. 3, kan ikke påkæres, jf. 2. pkt. i bestemmelsen. Dette gælder, uanset om beslutningen går ud på at inddrage sådanne forhold i undersøgelsen, eller beslutningen går ud på, at der ikke er grundlag for at inddrage forholdet i undersøgelsen.

For det tredje indebærer ændringsforslaget, at kommissionen ikke skal vurdere og udtale sig om enkeltpersoners retlige ansvar.

Dette udelukker principielt ikke, at der i forbindelse med undersøgelsen kan fremkomme oplysninger, der er belastende for enkeltpersoner, og at sådanne oplysninger kan give anledning til, at de kompetente myndigheder (politi, anklagemyndighed, ansættelsesmyndighed, Fol-

ketinet) efterfølgende rejser straffesag eller disciplinærsag mod de pågældende personer.

Selv om ansvarsdelen udgår, vil der derfor fortsat være behov for de retsgarantier, som lovforslaget indeholder for involverede ministre og embedsmænd, herunder reglerne om undtagelse fra vidne- og sandhedspflicht.

Den omstændighed, at vurderingen af enkeltpersoners retlige ansvar udgår af undersøgelsen, giver samtidig grund til at understrege, at de forhold, der forklares om, ofte vil ligge så langt tilbage i tiden, at et eventuelt strafferetligt ansvar er forældet, og at et eventuelt disciplinært ansvar vil være en meget fjerntliggende og teoretisk mulighed.

Dette vil kunne have betydning for indholdet af den vejledning, som undersøgelseskommissionen ved afhøringens påbegyndelse skal give den afhørte om vedkommendes stilling efter vidne-reglerne.

På den ovennævnte baggrund vil det i den forbindelse være nærliggende, at undersøgelseskommissionen ikke generelt gør op med den pågældendes stilling under den samlede afhøring, men at der anlægges en mere konkret vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt de forhold, afhøringen angår, bør medføre, at den pågældende – som følge af risikoen for »selvinkriminering« – skal fritages for at udtale sig under sædvanligt vidneansvar.

Til nr. 5

Efter den foreslåede bestemmelse i § 3, stk. 1, nr. 2, omfatter undersøgelsen de aktiviteter i politiske partier m.v., der var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på det politiske område.

Justitsministeriet finder ikke, at der i en undersøgelse af denne karakter bør fastsættes en pligt for politiske partier m.v. til at udlevere materiale om deres egne aktiviteter.

På den baggrund foreslås det, at de partier, bevægelser m.v., hvis aktiviteter indgår i undersøgelsen, jf. § 3, stk. 1, nr. 2, ikke skal være retligt forpligtede til at udlevere materiale til undersøgelseskommissionen. Bestemmelsen skal forstås således, at dette gælder, uanset om materialet ligger i arkiv hos det politiske parti m.v. eller besiddes af enkeltpersoner, som deltog i de nævnte aktiviteter.

Undersøgelseskommissionen vil dermed alene kunne opfordre politiske partier m.v. til at frem-

ægge relevant arkivmateriale. Det forudsættes, at kommissionen i sin beretning nævner, hvilke partier m.v. der har imødekommet en sådan opfordring, og hvilke partier m.v. der eventuelt ikke har imødekommet en opfordring herom.

Det skal fremhæves, at denne fritagelse for pligten til at udlevere dokumenter m.v. alene gælder for de politiske partier m.v., hvis aktiviteter indgår i undersøgelsen efter lovforslagets § 3, stk. 1, nr. 2. Fritagelsen gælder derimod ikke for PET eller andre offentlige myndigheder, ligesom den heller ikke gælder med hensyn til dokumenter, der ønskes udleveret for at belyse PET's forbindelser til samarbejdspartnere.

Til nr. 6

På linje med forslaget § 5, stk. 3, hvorefter politiske partier m.v. ikke har pligt til at fremlægge materiale om deres aktiviteter, indebærer forslaget til nyt stk. 2 i § 7, at de personer, som deltog i sådanne aktiviteter, ikke kan pålægges vidnepligt.

Undersøgelseskommissionen kan således alene opfordre personer fra de relevante politiske miljøer til at afgive forklaring. I det omfang der på baggrund heraf afgives forklaring for kommissionen på frivillig basis, vil reglerne i straffelovens §§ 158-160 om afgivelse af falsk forklaring finde anvendelse, jf. lovforslagets § 10.

Det forudsættes, at forklaringer afgivet af personer fra politiske partier m.v. i fornødent omfang anonymiseres i den beretning, som kommissionen skal afgive efter lovforslagets § 20.

Til nr. 7

Loven bør først sættes i kraft for Færøerne og Grønland, hvis der – efter drøftelse med de færøske og grønlandske myndigheder – træffes beslutning herom i en kongelig anordning.

Det skyldes, at de færøske og grønlandske myndigheder endnu ikke har haft lejlighed til at udtale sig om de ovennævnte ændringsforslag. Hertil kommer, at Justitsministeriet på indeværende tidspunkt ikke har modtaget de færøske myndigheders bemærkninger til det allerede fremsatte lovforslag.

Om Grønlands hjemmestyres høringssvar vedrørende det fremsatte lovforslag henvises til den høringsoversigt, som Justitsministeriet har sendt til Folketingets Retsudvalg ved skrivelse af 12. januar 1999.

Lissa Mathiasen (S) fmd. Per Kaalund (S) Dorte Bennedsen (S) Else Marie Mortensen (S)
Jan Petersen (S) Anne Baastrup (SF) nfm. Sonja Albrink (CD) Elisabeth Arnold (RV)
Søren Søndergaard (EL) Birthe Rønn Hornbech (V) Inge Dahl-Sørensen (V) Karen Rønde (V)
Tom Behnke (FP) Bendt Bendtsen (KF) Pernille Sams (KF) Peter Skaarup (DF)
Jann Sjursen (KRF)

Bilag 1

Nogle af udvalgets spørgsmål til justitsministeren og dennes svar herpå

Spørgsmål nr. 14:

Er en dommer i kommissionen uvildig, hvis han på noget tidspunkt har været ansat i Justitsministeriet?

Svar:

Efter lovforslagets § 2 skal bl.a. medlemmerne af kommissionen, herunder også formanden, være uvildige og uafhængige i forhold til de myndigheder og personer, hvis forhold er omfattet af undersøgelsen.

I bemærkningerne til bestemmelsen er det bl.a. anført, at der ikke må foreligge omstændigheder, der er egnede til at rejse tvivl om den fuldstændige upartiskhed hos de personer, der deltager i undersøgelsens gennemførelse. Denne formulering i bemærkningerne svarer til de habilitetskrav, der efter retsplejelovens § 61 gælder for dommers habilitet ved behandling af retssager.

Det fremgår udtrykkeligt af bemærkningerne, at habilitetskravene udelukker personer, der har været ansat eller på anden måde haft tilknytning til Politiets Efterretningstjeneste.

På den baggrund indebærer bestemmelsen i lovforslagets § 2, at personer, som under en tidligere ansættelse i Justitsministeriet måtte have medvirket til at behandle sager om Politiets Efterretningstjenestes virksomhed, vil være afskåret fra at deltage i den foreslåede undersøgelses gennemførelse.

Det forhold, at en person tidligere har været ansat i Justitsministeriet uden at have medvirket til at behandle sager om Politiets Efterretningstjenestes virksomhed, vil derimod efter Justitsministeriets opfattelse ikke i sig selv indebære inhabilitet efter § 2.

Det kan i den forbindelse nævnes, at den højesteretsdommer, der beklædte undersøgelsesretten i Tamil-sagen, tidligere havde været ansat i Justitsministeriet, herunder som kontorchef.

I retspraksis antages det forhold, at en dommer tidligere har været ansat i Justitsministeriet, heller ikke i sig selv at indebære, at vedkommende i medfør af retsplejelovens § 61 vil være inhabil under en retssag, hvor Justitsministeriet optræ-

der som part, eller hvor ansatte i ministeriet skal afhøres som vidner.

Spørgsmål nr. 51:

Giver § 12, stk. 2, adgang til materiale for bisidderen i alle tilfælde, hvor bisidderen finder, at materialet er af betydning?

Svar:

Lovforslagets § 12, stk. 2, 1. pkt., indebærer, at bisidderen har krav på at blive gjort bekendt med alt materiale, der er af betydning for vedkommendes klient.

Efter bestemmelsen er det undersøgelseskommissionen, som foretager den konkrete afgrænsning af, hvilket materiale den enkelte bisidder skal gøres bekendt med.

Nægter kommissionen bisidderen adgang til at gøre sig bekendt med materiale, som bisidderen mener er af betydning for klienten, vil kommissionens nægtelse efter lovforslagets § 19 kunne indbringes for Østre Landsret.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 12 samt til de almindelige bemærkninger, pkt. 4, hvori spørgsmålet om bisidderes beføjelser er nærmere behandlet.

Spørgsmål nr. 53:

Ministerens bedes oplyse, hvor meget 18. majundersøgelsen hidtil har kostet.

Svar:

De udgifter, som staten hidtil har afholdt til undersøgelse af Nørrebro-sagen, beløber sig samlet til 12.360.894 kr.

Heraf udgør honorar til bisidderne 2.377.112 kr., honorar til udspørgeren 1.791.875 kr. og honorar til kommissionens formand og medlemmer 2.785.613 kr.

Af andre større udgiftsposter kan nævnes etablering m.v., som udgør 2.041.494 kr., og udgifter til husleje, el, varme, rengøring, vagt m.v., som udgør 2.218.861 kr.

Spørgsmål nr. 73:

Kan ministeren bekræfte, at Wambergudvalget både før og efter regeringserklæringen af 1968 gennemsø alle retningslinjer for efterretningstjenestens registrering af oplysninger?

Svar:

Som det fremgår af besvarelsen af spørgsmål nr. 64, er det i reglerne af 8. juni 1964 for udvalgets virksomhed bl.a. fastsat, at »Udvalget holdes underrettet om de til enhver tid fulgte retningslinjer for registrering.«

De nævnte regler er vedlagt som bilag til besvarelsen af spørgsmål nr. 63 og 64.

Spørgsmål nr. 107:

I PET's redegørelse fra marts 1998 er det anført, at PET-chefen refererer direkte til ministeren. Kan ministeren bekræfte, at denne ordning også var gældende i 1968?

Svar:

I Justitsministeriets bestemmelser af 9. maj 1996 om Politiets Efterretningstjeneste er det bl.a. fastsat:

»Det påhviler chefen for Politiets Efterretningstjeneste til enhver tid at holde Justitsministeriet direkte underrettet om alle forhold af betydning for landets indre sikkerhed og i det hele alle forhold af væsentlig betydning inden for efterretningstjenestens virksomhed, herunder om alle vigtigere enkeltsager og kontakter med inden- og udenlandske myndigheder.

Såfremt efterforskningen fører til, at en person skal sigtes, skal den stedlige politimester (politidirektøren) underrettes – medmindre andet i det enkelte tilfælde bestemmes af justitsministeren.«

På linie hermed er der i Politiets Efterretningstjenestes redegørelse af marts 1998, side 10, mere generelt bl.a. anført følgende om tjenestens organisation:

»PET er organisatorisk en af Rigspolitechefens afdelinger. PET's chef refererer imidlertid direkte til justitsministeren ...«

I Justitsministeriets instruks af 30. november 1953 til chefen for Politiets Efterretningstjeneste – en instruks, der gjaldt frem til udstedelsen af ovennævnte bestemmelser i 1996, jf. besvarelsen af spørgsmål nr. 8 – var der ligeledes fastsat regler om PET-chefens underretnings- og forelæggelsespligt i forhold til justitsministeren og Justitsministeriet.

I instruksen var det således bl.a. bestemt:

»Det påhviler chefen for politiets efterretningstjeneste til enhver tid at holde justitsministeriet underrettet om alle forhold af betydning for landets indre sikkerhed og i det hele om alle forhold af væsentlig betydning inden for efterretningstjenestens virksomhed, derunder om de almindelige retningslinjer, efter hvilke der arbejdes, og de fremgangsmåder, der tages i anvendelse. Alle almindelige instruktioner, der skriftligt eller mundtligt gives politikredsene, skal inden udsendelsen forelægges justitsministeriet. Om vigtigere enkeltsager og sager, der efter foreliggende særlige omstændigheder må påregnes at give anledning til offentlig kritik eller besværinger, må justitsministeriet ligeledes fra første færd holdes underrettet.

Modtager politiets efterretningstjeneste henvendelse fra inden- eller udenlandske myndigheder eller institutioner, skal justitsministeriet straks orienteres om henvendelsen og dens indhold, såfremt den enten kan give anledning til drøftelser om virksomhed – derunder meddelelse af oplysninger – som ikke kan finde sted inden for de for efterretningsvirksomheden fastsatte retningslinjer, eller vedrører forhold, hvorom ministeriet ifølge forestående skal holdes underrettet. Om henvendelser fra politiets efterretningstjeneste til inden- eller udenlandske myndigheder eller institutioner skal justitsministeriet ligeledes i tilsvarende omfang orienteres.

Så snart der foretages skridt som led i en straffesag mod en bestemt person, skal justitsministeren og – medmindre andet i det enkelte tilfælde bestemmes af denne – statsadvokaten underrettes.«

Spørgsmål nr. 110:

Vil ministeren foranledige, at der indledes straffesag, såfremt en PET-undersøgelse afslører, at en eller flere af de registrerede personer har begået straffelovsovertrædelser efter straffelovens kap. 12 og 13?

Svar:

Som anført i besvarelsen af spørgsmål nr. 99 er det ikke et selvstændigt formål med den foreslåede undersøgelse at afdække aktiviteter på de politiske yderfløje m.v. Formålet med undersøgelsen vil således ikke være at tilvejebringe nærmere oplysninger med henblik på at kunne overveje spørgsmål om enkeltpersoners eventuelle

overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitler 12 og 13.

Allerede som følge heraf er det efter Justitsministeriets opfattelse næppe sandsynligt, at der ved gennemførelsen af den foreslåede undersøgelse vil fremkomme nye oplysninger, der kan give anledning til overvejelser om at indlede retsforfølgning for overtrædelse af bestemmelser i de nævnte straffelovskapitler.

Der kan i øvrigt henvises til besvarelsen af spørgsmål nr. 36 om politiets efterforskning af formodet strafbart forhold.

Spørgsmål nr. 111:

Hvordan forestiller ministeren sig, at Advokatrådet vil være i stand til at udpege et uvildigt medlem til undersøgelseskommissionen, når et stort antal advokater vil være bisiddere under sagen?

Svar:

Efter lovforslagets § 11, stk. 1, skal bisiddere beskikkes af undersøgelseskommissionen.

I bemærkningerne til bestemmelsen er det anført, at det forudsættes, at kommissionen beskikker den, som vedkommende minister eller embedsmand ønsker som bisidder, medmindre der foreligger særlige grunde til at nægte at beskikke den pågældende (lovforslaget, side 15, højre spalte).

Efter Justitsministeriets opfattelse bør kommissionen ikke beskikke en person som bisidder, hvis vedkommende arbejder i samme advokatfirma som et af kommissionsmedlemmerne eller i øvrigt har en sådan tilknytning til et medlem af kommissionen, at der i tilfælde af beskikkelse ville kunne rejses tvivl om medlemmets fuldstændige upartiskhed.

Der kan herved henvises til retsplejelovens § 734, stk. 1, hvorefter en advokat ikke kan beskikkes til offentlig forsvarer i en sag, bl.a. hvis beskikkelse ifølge § 60, stk. 1, nr. 3, ville medføre inhabilitet hos dommeren. Denne bestemmelse omfatter bl.a. tilfælde, hvor dommeren er gift med eller nært beslægtet med den pågældende advokat.

Det tilføjes, at der i undersøgelseskommissionen vedrørende Nørrebro-sagen sidder to advokater (hvoraf den ene er formand for kommissionen), der begge er udpeget efter indstilling fra Advokatrådet.

Spørgsmål nr. 112:

Hvordan vil ministeren tjekke, hvorvidt et medlem udpeget af rektorkollegiet er uvildigt, og vil ministeren systematisk undersøge, om de pågældende forinden har udtalt sig om sagen, jf. lovforslagets bemærkninger om, at kommissionsmedlemmerne ikke må have taget stilling i sagen eller i øvrigt have udtalt sig offentligt om sagen?

Svar:

I bemærkningerne til § 2 er det bl.a. anført, at habilitetskravene udelukker personer, der i den offentlige debat på forhånd har tilkendegivet deres opfattelse af de spørgsmål, der skal undersøges og vurderes af kommissionen, fra at blive udpeget som medlem af kommissionen.

Som anført i besvarelsen af spørgsmål nr. 33 vil en undersøgelse af de pågældendes habilitetsforhold kunne ske på flere måder. I almindelighed vil det være tilstrækkeligt at anmode den pågældende om at fremkomme med en redegørelse for sine habilitetsforhold. Er der med det kendskab, man i øvrigt måtte have til den pågældendes forhold, ikke grund til at betvivle oplysningerne, vil disse kunne lægges til grund for habilitetsvurderingen.

Endvidere gælder, at indstillinger af personer til medlemmer af kommissionen er offentligt tilgængelige. Dette gælder også for Rektorkollegiets indstilling. Er offentligheden i besiddelse af relevante oplysninger om de indstillede personers habilitetsforhold, vil der således være mulighed for at komme frem med dem, inden udpegningen af medlemmerne finder sted.

Spørgsmål nr. 371:

Ministeren bedes bekræfte, at det blot er tænkt som et eksempel, når der i bemærkningerne til regeringens ændringsforslag til lovforslaget nævnes påstanden om PET's aktiviteter over for Folkebevægelsen mod Nazisme som en sag efter 1989, som kommissionen kan undersøge, og at der lige så godt kunne være nævnt påstanden om PET's overvågning af Rigspolitiets rejsehold, mordet på Henrik Christensen, den påståede aflytning af det kurdiske eksilparlament i København, overvågning af møde i Århus om undertrykkelsen af kurdere, RiBus-konflikten og Rushdie-sagen.

Spørgsmål nr. 372:

Ministeren bedes bekræfte, at der ikke er nogen begrænsninger i, hvilke sager kommissionen kan tage op efter 1989 i forhold til før 1989.

Svar:

Efter lovforslagets § 3, stk. 3, (ændringsforslag nr. 4) kan undersøgelseskommissionen inden for de rammer, der i øvrigt er fastsat i stk. 1 og 2, beslutte, at dens opgave også skal omfatte nærmere angivne forhold, der vedrører perioden efter 1989.

Der er derfor tale om et eksempel, når der i bemærkningerne til § 3, stk. 3, er henvist til de fremsatte påstande om, at der i samarbejde med PET's afdeling i Århus er sket overvågning af møder i Folkebevægelsen mod Nazisme i betydelsen af 1990'erne.

Det kan således bekræftes, at § 3, stk. 3, indebærer, at også andre nærmere angivne forhold på det politiske område, der vedrører perioden efter 1989, kan blive inddraget i undersøgelsen, såfremt undersøgelseskommissionen finder grundlag herfor.

Spørgsmål nr. 373:

Ministeren bedes bekræfte, at der i lovforslaget på ingen måde ligger mulighed for en udvidet vidnefritagelse eller mulighed for fravigelse af kravet om at tale sandt, set i forhold til hvad der normalt er gældende.

Svar:

Om vidnefritagelse m.v. bemærkes følgende:

Efter lovforslagets § 8, stk. 1, gælder pligten til at afgive forklaring ikke for en minister eller embedsmand i det omfang, der må antages at foreligge mulighed for strafansvar – og for embedsmænds vedkommende tillige disciplinæransvar – for den pågældende i anledning af de forhold, afhøringen vedrører.

Bestemmelsen svarer til den ordning, der i medfør af lovgivningens almindelige regler om vidnefritagelse (retsplejelovens § 171) er blevet praktiseret af undersøgelsesretter nedsat i medfør af retsplejelovens § 21 a. Der kan herved henvises til Betænkning nr. 1315/1996 om undersøgelsesorganer, side 125 med henvisninger.

Bestemmelsen i lovforslagets § 8, stk. 1, svarer i øvrigt til § 12, stk. 1, i det forslag til lov om undersøgelseskommissioner (L 3), der nu er opnået enighed om blandt Folketingets partier.

Om spørgsmålet om vidnefritagelse m.v. kan der i øvrigt henvises til bemærkningerne til ændringsforslag nr. 4, hvor det bl.a. er anført:

»Den omstændighed, at vurderingen af enkeltpersoners retlige ansvar udgår af undersøgelsen, giver samtidig grund til at understrege, at de forhold, der forklares om, ofte vil ligge så langt tilbage i tiden, at et eventuelt strafferetligt ansvar er forældet, og at et eventuelt disciplinært ansvar vil være en meget fjerntliggende og teoretisk mulighed.

Dette vil kunne have betydning for indholdet af den vejledning, som undersøgelseskommissionen ved afhøringens påbegyndelse skal give den afhørte om vedkommendes stilling efter vidnereglerne.

På den ovennævnte baggrund vil det i den forbindelse være nærliggende, at undersøgelseskommissionen ikke generelt gør op med den pågældendes stilling under den samlede afhøring, men at der anlægges en mere konkret vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt de forhold, afhøringen angår, bør medføre, at den pågældende – som følge af risikoen for »selvinkriminering« – skal fritages for at udtale sig under sædvanligt vidneansvar.«

Herudover kan der henvises til besvarelsen af spørgsmål nr. 101, hvori der er nærmere redegjort for forholdet mellem lovforslagets og retsplejelovens regler om vidnepligt m.v. I besvarelsen er det bl.a. omtalt, at retsplejelovens § 169 og § 170, stk. 3, ikke finder anvendelse ved afgivelse af forklaring for den foreslåede undersøgelseskommission, jf. lovforslagets § 8, stk. 2, 2. pkt. Dette indebærer en udvidelse af vidnepligten i forhold til det, der ellers ville gælde efter de almindelige regler herom, idet ministre og embedsmænd hermed er forpligtede til også at afgive forklaring om forhold, med hensyn til hvilke de er undergivet tavshedspligt.

Særligt med hensyn til afgivelse af forklaring fra personer med tilknytning til politiske partier m.v., hvis aktiviteter er omfattet af den i § 3, stk. 1, nr. 2, nævnte undersøgelse, kan der henvises til ændringsforslaget til § 7 (ændringsforslag nr. 5). Her foreslås det (§ 7, stk. 2), at disse personer ikke skal være retligt forpligtede til at afgive forklaring for undersøgelseskommissionen.

Om sandhedspligt bemærkes følgende:

Det følger af lovforslagets § 10, at de almindelige regler om straf for falsk forklaring (straffelovens §§ 158-160) finder anvendelse på den,

som måtte afgive falsk forklaring for undersøgelseskommissionen. Disse regler gælder også for personer med tilknytning til politiske partier, som uden at være forpligtet hertil afgiver forklaring for undersøgelseskommissionen.

Lovforslaget indebærer således ikke nogen begrænsning af sandhedspligten i forhold til, hvad der gælder efter lovgivningens almindelige regler herom.

Spørgsmål nr. 374:

Ministeren bedes bekræfte, at lovforslagets habilitetskrav til kommissionsmedlemmer ikke omfatter generelle udtalelser om de emner, undersøgelsen omfatter, men kun stillingtagen til, om PET har – eller ikke har – overtrådt gældende regler og retningslinjer for tjenestens arbejde.

Spørgsmål nr. 375:

Ministeren bedes bekræfte, at lovforslagets habilitetskrav til kommissionsmedlemmer ikke omfatter private politiske synspunkter, herunder medlemskab af lovlige politiske partier – det være sig til højre eller til venstre.

Svar:

Det forhold, at en person har udtalt sig om emner omfattet af undersøgelsen, vil ikke uden videre indebære, at vedkommende er inhabil efter lovforslagets § 2. Afgørelsen af, om der foreligger inhabilitet, må således bero på en konkret vurdering af udtalelsernes indhold og karakter.

Heller ikke det forhold, at en person er medlem af et politisk parti, vil være ensbetydende med, at der foreligger inhabilitet efter lovforslagets § 2.

Der kan i den forbindelse henvises til besvarelsen af spørgsmål 15, hvori der blev spurgt om, hvorvidt en historiker, der selv har været med i venstrefløjsaktiviteter og måske har været registreret i PET, er uvildig og egnet til at sidde i kommissionen. I besvarelsen heraf er anført følgende:

»I bemærkningerne til habilitetsbestemmelsen i lovforslagets § 2 er bl.a. anført, at habilitetskravene f.eks. udelukker personer, der i den offentlige debat har tilkendegivet deres opfattelse af de spørgsmål, der skal undersøges og vurderes af kommissionen.

Dette indebærer, at personer, der offentligt er fremkommet med udtalelser, der indeholder en bedømmelse af de spørgsmål, som efter forsla-

gets § 3 er omfattet af undersøgelseskommissionens kommissorium, ikke vil kunne være medlemmer af kommissionen.

Retsstillingen svarer til, hvad der gælder for dommere efter retsplejelovens § 61. En dommer antages således at være afskåret fra at behandle en retssag, såfremt vedkommende forinden har udtalt sin opfattelse af de spørgsmål, der indgår i sagen.

Det forhold, at en person har været aktiv på den politiske venstrefløj, udelukker derimod efter Justitsministeriets opfattelse ikke i sig selv, at den pågældende vil kunne udpeges som medlem af kommissionen.

Afgørelsen af, om habilitetskravene er opfyldt, må i øvrigt bero på en konkret vurdering af de pågældende aktiviteter og omstændighederne i forbindelse hermed.«

Spørgsmål nr. 376:

Ministeren bedes bekræfte, at undersøgelsen som udgangspunkt også omfatter danske statsborgeres ulovlige samarbejde med udenlandske efterretningsorganisationer, og det ganske uanset om det drejer sig om efterretningsorganisationer i f.eks. DDR, Sovjetunionen, USA, Israel eller Sydafrika.

Svar:

Efter lovforslagets § 3 (ændringsforslag nr. 4) omfatter undersøgelsen bl.a. karakteren af de aktiviteter i politiske partier m.v., der i perioden 1945-1989 var baggrunden for politiets efterretningsvirksomhed på dette område.

I det omfang danske statsborgeres ulovlige samarbejde med udenlandske efterretningsorganisationer falder ind under denne bestemmelse, vil det være omfattet af undersøgelsen, uanset hvilket lands efterretningsorganisation der er tale om.

Spørgsmål nr. 378:

Kan ministeren bekræfte, at der med bemærkningerne om, at udenlandsk materiale kan indtages af undersøgelseskommissionen også åbnes for, at materiale fra for eksempel udenlandske arkiver, som kan belyse forholdet til de sydafrikanske apartheid-myndigheders efterretningsorganisationer, at materiale fra udenlandske arkiver, som kan belyse forholdet til den israelske efterretningstjeneste, samt tilsvarende materiale fra arkiver fra andre lande, kan inddra-

ges i det omfang, det kan have betydning for kommissionens undersøgelse?

Svar:

Lovforslaget indeholder ingen begrænsninger med hensyn til mulighederne for at benytte udenlandsk materiale.

Det er således op til undersøgelseskommissionen selv at vurdere, i hvilket omfang der i forbindelse med undersøgelsens gennemførelse kan være anledning til at søge materiale fra udenlandske arkiver inddraget.

Spørgsmål nr. 379:

Kan ministeren i forlængelse af sin tale ved 1. behandling af lovforslaget bekræfte, at kommissionen, hvis den under sit arbejde finder oplysninger, som peger i retning af direkte eller indirekte samarbejde med eller kontakt til forsvarrets efterretningsvirksomhed, kan forfølge disse oplysninger og selv få adgang til det materiale, den måtte ønske?

Svar:

Det er i første række PET's arkivmateriale, der vil være relevant, når undersøgelseskommissionen skal belyse den politimæssige efterretningsvirksomhed som nævnt i lovforslagets § 3, stk. 1, nr. 1.

Imidlertid vil undersøgelseskommissionen i medfør af lovforslagets § 5 også kunne opnå adgang til arkivmateriale hos andre danske myndigheder m.v., i det omfang materialet kan anses for relevant med henblik på som nærmere beskrevet i lovforslaget § 3 at belyse udøvelsen af den politimæssige efterretningsvirksomhed.

Jeg kan i den forbindelse henvise til 1. behandling af lovforslaget, hvor jeg bl.a. udtalte følgende (Folketingets forhandlinger 1998-99, s. 1038):

»Jeg vil gerne slå fast, at i det omfang, der har været samarbejdsrelationer mellem PET og andre på det politiske område, det være sig AIC eller FE eller Firmaet, som også har været fremme i den offentlige debat, ja, så vil det samarbejde være omfattet af den foreslåede kommissionsundersøgelse. Rejser sådanne samarbejdsrelationer spørgsmål om PET's efterlevelse af regler og retningslinjer, vil det således blive belyst i undersøgelsen.«

Der kan endvidere henvises til besvarelsen af spørgsmål nr. 16.

Spørgsmål nr. 382:

Kan ministeren bekræfte, at undersøgelseskommissionen uden undtagelse kan få udleveret alt materiale fra PET, som kommissionen mener falder inden for undersøgelsens rammer?

Svar:

Det kan bekræftes, at undersøgelseskommissionen har krav på at få udleveret alt materiale fra PET, som kommissionen mener falder inden for undersøgelsens rammer.

Der kan i den forbindelse henvises til besvarelsen af spørgsmål nr. 92, hvori er anført følgende:

»Justitsministeriet og Politiets Efterretningstjeneste vil for sit vedkommende sørge for, at alt relevant materiale stilles til rådighed for undersøgelseskommissionen.

I overensstemmelse med bemærkningerne til lovforslagets § 5 (lovforslaget, side 13, venstre spalte) vil Justitsministeriet og Politiets Efterretningstjeneste i den forbindelse foretage en forholdsvis bred afgrænsning af det materiale, der skønnes relevant for undersøgelsen, således at der også medtages materiale, hvor det kan give anledning til tvivl, hvorvidt materialet er af betydning for undersøgelsen.

Hvis kommissionen i løbet af undersøgelsen bliver bekendt med, at der eksisterer relevant materiale, som ikke indgår i det materiale, der allerede er stillet til rådighed, vil kommissionen specifikt kunne fremsætte en anmodning vedrørende sådant materiale. En sådan anmodning skal naturligvis imødekommes af Justitsministeriet og Politiets Efterretningstjeneste i overensstemmelse med lovforslagets § 5, stk. 1, 1. pkt.

Lovforslaget overlader det således ikke til Justitsministeriet og Politiets Efterretningstjeneste selv at afgrænse, i hvilket omfang der skal stilles materiale til rådighed for undersøgelseskommissionen.«

Spørgsmål nr. 383:

Kan ministeren bekræfte, at undersøgelseskommissionen kan anmode PET om en generel oversigt over det materiale, som efterretningstjenesten er i besiddelse af?

Svar:

I bemærkningerne til lovforslagets § 5 om pligt til at stille materiale til rådighed for undersøgelseskommissionen er bl.a. anført følgende om materiale hos PET:

»Det forudsættes, at medarbejdere i PET ... bistår kommissionen med at gennemgå og sortere materialet med henblik på mere præcist at fastlægge, hvilket materiale der er relevant for undersøgelsen ...

I bestemmelsen er der ikke taget stilling til, hvordan det relevante materiale i praksis skal stilles til rådighed. Det må således overlades til kommissionen efter drøftelse med Politiets Efterretningstjeneste at afgøre, om materialet eller dele deraf kan udleveres til kommissionen, eventuelt i kopi, eller om materialet af f.eks. sikkerhedsmæssige grunde, jf. § 4, helt eller delvis bør forblive i efterretningstjenestens lokaler.«

Det er således overladt til undersøgelseskommissionen selv nærmere at tilrettelægge, hvorledes alt relevant materiale hos PET rent praktisk bliver stillet til rådighed for kommissionen. Der er i den forbindelse ikke noget til hinder for, at undersøgelseskommissionen – hvis den finder det hensigtsmæssigt – anmoder PET om til brug for kommissionen at udarbejde en generel oversigt over tjenestens materiale.

Spørgsmål nr. 384:

Kan ministeren bekræfte, at lovforslagets habilitetskrav udelukkende gælder undersøgelseskommissionens medlemmer, selve undersøgelsens sekretariat samt udspørgeren og ikke de fagligt relevante personer, som undersøgelseskommissionen kan ansætte til at udføre arbejde for sig?

Svar:

Efter habilitetsbestemmelsen i lovforslagets § 2 skal de personer, der efter § 1 deltager i undersøgelsens gennemførelse, være uvildige og uafhængige i forhold til de myndigheder og personer, hvis forhold er omfattet af undersøgelsen.

Henvisningen til § 1 indebærer bl.a., at personer, der efter § 1, stk. 3, knyttes til kommissionen som sekretariatsbistand m.v., er omfattet af habilitetsbestemmelsen.

Henvisningen omfatter derimod ikke de særligt sagkyndige, som kommissionen efter § 4, stk. 4, kan anmode om en udtalelse eller anden bistand til brug for undersøgelsen.

Særligt sagkyndige efter § 4, stk. 4, er således ikke direkte omfattet af habilitetsbestemmelsen i § 2.

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at der ikke gælder habilitetskrav for sådanne personer.

Efter Justitsministeriets opfattelse må kommissionen således sikre sig, at personer, der efter § 4, stk. 4, antages som sagkyndig bistand, er egnede til at løse den pågældende opgave. I denne egnethedsvurdering vil også indgå habilitetsforholdene for de pågældende personer. Er der tale om en mere omfattende og selvstændig opgave, der overlades til særligt sagkyndige, vil der efter Justitsministeriets opfattelse gælde de samme habilitetskrav for de særligt sagkyndige som dem, der efter lovforslagets § 2 udtrykkeligt gælder for de i § 1 nævnte personer. I modsat fald ville en del af undersøgelsen ikke leve op til lovforslagets formål om at gennemføre en undersøgelse, der er uvildig og uafhængig.

Det bemærkes i den forbindelse, at habilitetsbestemmelsen i det forslag til lov om undersøgelsesretter (L 3), der nu er opnået enighed om blandt Folketingets partier, jf. dette lovforslags § 3, også gælder for særligt sagkyndige efter lovforslagets § 6.

Spørgsmål nr. 385:

Ministeren bedes bekræfte, at der intet er til hinder for, at undersøgelsen (ligesom den norske undersøgelse) kan inddrage spørgsmålet om PET's politiske neutralitet, herunder i hvilket omfang PET f.eks. har undladt at interessere sig for højreekstremistiske organisationer og bevægelser.

Svar:

Justitsministeriet kan bekræfte dette.

Spørgsmål nr. 386:

Skal ministerens besvarelse af spørgsmål nr. 376, jf. bilag 69, forstås således, at undersøgelsen er afskåret fra at beskæftige sig med danske statsborgeres ulovlige samarbejde med udenlandske efterretningstjenester i tilfælde, hvor PET måtte have lukket øjnene for sådanne ulovligheder?

Svar:

Nej.

Undersøgelseskommissionen er ikke afskåret fra at inddrage eventuelle spørgsmål om danske statsborgeres ulovlige samarbejde med udenlandske efterretningstjenester i tilfælde, hvor

PET i sin virksomhed i forhold til politiske partier m.v. »måtte have lukket øjnene« for et sådant samarbejde.

Spørgsmål nr. 387:

Howdan vil ministeren sikre sig, at det meget skønsbetonede habilitetskrav, som fremgår af besvarelsen af spørgsmål 374 og 375, jf. svaret på spørgsmål 15 (»må i øvrigt bero på en konkret vurdering af de pågældende aktiviteter og omstændigheder i forbindelse hermed«) kan administreres af de universitetsorganer, som skal indstille medlemmer af undersøgelseskommissionen?

Svar:

Afgørelsen af, om en person, som f.eks. har udtalt sig om forhold omfattet af undersøgelsen, bør anses for inhabil, må efter Justitsministeriets opfattelse nødvendigvis bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde bl.a. for at undgå, at der statueres inhabilitet i videre omfang end forødent.

Der er imidlertid ikke hermed tale om et tilnærmelsesvist frit skøn ved habilitetsvurderingen.

I bemærkningerne til lovforslagets § 2 er der således angivet nogle af de forhold, der kan have betydning for habilitetsvurderingen.

Desuden er der i en række af mine besvarelser til udvalget en nærmere angivelse af habilitetsbestemmelsens rækkevidde. Der kan herved navnlig henvises til besvarelsen af spørgsmål nr. 14, 15, 30, 32, 33, 37, 112, 374 og 375.

Heraf fremgår det bl.a., at lovforslagets § 2 skal forstås i overensstemmelse med den almindelige bestemmelse i retsplejelovens § 61 om dommers inhabilitet. Der er endvidere anvist en fremgangsmåde for, hvordan habilitetsforholdene kan blive oplyst.

På denne baggrund er det min opfattelse, at det vil være fuldt ud muligt at administrere habilitetsbestemmelsen i lovforslagets § 2.

Spørgsmål nr. 388:

Forestiller ministeren sig, at de pågældende universitetsorganer på forhånd, dvs. før der foretages indstilling, skal forhøre sig i ministeriet, om påtænkte kandidater opfylder habilitetskravene?

Svar:

Det forudsættes, at indstillingerne – der som anført i besvarelsen af spørgsmål nr. 37 vil være offentligt tilgængelige – i fornødent omfang er ledsaget af en redegørelse om vedkommende persons habilitetsforhold.

Jeg forestiller mig derimod ikke, at de pågældende organer skal drøfte spørgsmål om enkeltpersoners habilitetsforhold med Justitsministeriet, inden der foretages indstilling. Det bør således være op til disse organer selv at vurdere, om man i givet fald ønsker en sådan drøftelse.

Spørgsmål nr. 389:

Vil offentligheden få kendskab til, hvilke personer der eventuelt under indstillingsproceduren er fundet inhabile og på hvilket grundlag?

Svar:

Som anført i bemærkningerne til lovforslagets § 1 vil de afgivne indstillinger være offentligt tilgængelige.

Offentligheden vil således i givet fald få kendskab til tilfælde, hvor justitsministeren – som følge af habilitetsbestemmelsen – måtte undlade at udpege en indstillet person og i stedet måtte anmode om en ny indstilling.

Der er ikke efter lovforslaget offentlighed i tilfælde, hvor personer under indstillingsproceduren hos de indstillende myndigheder er fundet inhabile. Om der efter begæring kan gives aktindsigt i sådanne oplysninger, må afgøres på grundlag af offentlighedslovens regler.

Spørgsmål nr. 390:

Vil en person, der offentligt har erklæret sig enig med ministeren i hans bedømmelse af forholdet mellem daværende PET-chef Arne Nielsens instruks af 19. december 1968 og regeringserklæringen af 30. september 1968 være inhabil?

Spørgsmål nr. 391:

Vil personer, som f.eks. i forbindelse med Hetler-FET-debatten har udtalt sig offentligt om rækkevidden af regeringserklæringen af 30. september 1968, af denne grund være inhabile?

Svar:

Som anført i besvarelsen af spørgsmål nr. 375 vil det forhold, at en person har udtalt sig om emner omfattet af undersøgelsen, ikke uden vi-

dere indebære, at vedkommende er inhabil efter lovforslagets § 2. Afgørelsen af, om der foreligger inhabilitet, må således bero på en konkret vurdering af udtalelsernes indhold og karakter.

Dette vil også gælde med hensyn til personer, som måtte have udtalt sig om regeringserklæringen af 30. september 1968 og den nævnte PET-instruks af 19. december 1968.

Wamberg-udvalgets erklæring

WAMBERG-UDVALGET:

Wamberg-udvalget har fulgt de seneste ugers offentlige debat om Politiets og Forsvarets Efterretningstjenester og er nu blevet gjort bekendt med Justitsministeriets endelige udkast til kommissorium for et udvalg vedrørende Politiets og Forsvarets Efterretningstjenester.

I denne anledning skal vi som Wamberg-udvalgets medlemmer udtale, at vi til stadighed omhyggeligt har gennemgået de udvalget forelagte sager, og at vi i intet tilfælde har godkendt nogen personregistrering på grundlag af lovlig politisk virksomhed.

Den 24. april 1998.

Bilag 3

Justitsministerens besvarelse af spørgsmål nr. S 563 fra medlem af Folketinget Margrete Auken (SF)*Spørgsmål:*

Har ansatte i Justitsministeriet i dag eller tidligere haft adgang til retsbøgerne fra Nørrebrounderundersøgelsen (jf. lov om undersøgelse af Nørrebrosagen)?

Svar:

I betænkningerne til forslaget til lov om undersøgelse af Nørrebro-sagen er bl.a. anført følgende:

»Afhøringerne foretages af undersøgelseskommissionens medlemmer eller den person, der er udpeget efter § 1, stk. 2, 1. pkt.

Hovedindholdet af forklaringen optages i retsbogen, jf. retsplejelovens § 186, stk. 2. Det forudsættes, at retten sender en gratis udskrift af retsbogen vedrørende de afgivne forklaringer til undersøgelseskommissionen og til den, der har afgivet den pågældende forklaring.

Forklaring afgives i retsmøder, der er offentlige. Begrundelsen herfor er navnlig sagens hidtidige forløb, hvor stort set alt foreliggende materiale i sagen er gjort offentligt tilgængeligt. Her-til kommer, at der er gennemført en række straffesager mod aktiviteter m.fl. Disse sager er behandlet for åbne døre. De personer eller grupper af personer, der er eller forventes indkaldt til at

afgive forklaring i retten, har ret – men ikke pligt – til at antage en bisidder til at bistå under sagen. De pågældende faglige organisationer kan også antage en bisidder for medlemmerne.

Det forudsættes, at kommissionen udleverer en kopi af alt relevant materiale til bisidderne, herunder også udskrift af afgivne forklaringer. Bisidderne har ret til at overvære alle retsmøder. Bisidderen vil i forbindelse med afhøring have adgang til at stille spørgsmål.«

De ansatte i Justitsministeriet, der er omfattet af undersøgelsen, har oplyst, at de løbende har modtaget relevant materiale i sagen fra deres bisidder.

Materialet drejer sig om dokumenter, som undersøgelseskommissionen har modtaget fra myndigheder og personer. Materialet omfatter også udskrift af retsbogen, som bisidderne har modtaget fra den dommer, der bekræfter retten ved afhøringerne. De pågældende ansatte har modtaget udskrift både af deres egne forklaringer og af forklaringer afgivet af andre i sagen.

Må jeg helt generelt gøre den bemærkning, at det af principielle grunde ville være forkert, hvis jeg som justitsminister udtaler mig om den verserende undersøgelse, der gennemføres af den uafhængige undersøgelseskommission.

Retningslinjer for Wamberg-udvalget og for Politiets Efterretningstjeneste

Regler for udvalget, som skal føre tilsyn med Politiets Efterretningstjenestes registrering og videregivelse af oplysninger.

1. Udvalget nedsættes af regeringen. Det består af en formand og 3 andre medlemmer. I udvalgets forhandlinger deltager en repræsentant for Politiets Efterretningstjeneste samt direktøren for Udenrigsministeriet og departementschefene i Justitsministeriet og Forsvarsministeriet. Det er alene udvalgets medlemmer, der afgør de udvalget forelagte sager.

2. Udvalget har til opgave at føre tilsyn med Politiets Efterretningstjenestes registrering og videregivelse af oplysninger.

3. Udvalget holdes underrettet om de til enhver tid fulgte retningslinier for registrering.

4. I tilfælde, hvor efterretningstjenesten påtænker i anledning af forespørgsel fra en styrelse at videregive foreliggende oplysninger vedrørende enkeltpersoner, forelægges sagen forinden for udvalget til godkendelse af, at oplysninger videregives.

Tilsvarende sker, såfremt efterretningstjenesten påtænker til vedkommende styrelse at videregive modtagne oplysninger vedrørende personer, der allerede er godkendt til behandling af klassificerede sager.

5. I tilfælde af stemmelighed inden for udvalget er formandens stemme afgørende.

6. Ethvert spørgsmål vedrørende punkterne 3 og 4 kan af udvalget eller et medlem af dette forelægges for justitsministeren.

Justitsministeriet, den 8. juni 1964.

Bestemmelser om Politiets Efterretningstjeneste

I. POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTES FORMÅL

Politiets Efterretningstjenestes formål er at overvåge, forebygge og modvirke foretagender og handlinger, som må antages at rumme en fare for rigets selvstændighed og sikkerhed og den lovlige samfundsorden, herunder i første række de i straffelovens kapitel 12 (forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed) og kapitel 13 (forbrydelser mod statsforfatningen og de

øverste statsmyndigheder m.v.) omhandlede forbrydelser.

II. POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTES ORGANISATION

Ledelsen og ansvaret for gennemførelsen af de opgaver, som Justitsministeriet har pålagt Politiets Efterretningstjeneste, påhviler chefen for Politiets Efterretningstjeneste.

Det påhviler chefen for Politiets Efterretningstjeneste til enhver til at holde Justitsministeriet direkte underrettet om alle forhold af betydning for landets indre sikkerhed og i det hele om alle forhold af væsentlig betydning inden for efterretningstjenestens virksomhed, herunder om alle vigtigere enkeltsager og kontrakter med inden- eller udenlandske myndigheder.

III. POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTES OPGAVER

Efterretningstjenestens arbejdsområder følger af det angivne formål og omfatter navnlig følgende opgaver:

1. Efterforskning angående de i straffelovens kapitler 12 og 13 omhandlede forbrydelser, herunder:

A. Fremmed efterretningsvirksomhed.

Handlinger, der angriber eller truer statens sikkerhed, jf. straffelovens kapitel 12, herunder særligt fremmede magters eller organisationers ulovlige efterretningsvirksomhed, jf. straffelovens §§ 107 og 108.

Efterforskningen skal her – som i øvrigt – ske med respekt for sædvanlig diplomatisk og journalistisk virksomhed samt for lovlig politisk virksomhed.

B. Ekstremisme.

Ekstremistiske grupperingers handlinger, der angriber eller truer statens indre sikkerhed og den demokratiske samfundsorden, eller som hindrer eller undergraver folkestyrets funktioner, jf. straffelovens kapitel 13, særligt § 114.

Bilag til bet. o. lovf. vedr. undersøgelse af Politiets Efterretningstjeneste

C. Terrorisme.

Alvorlig kriminalitet eller trussel om alvorlig kriminalitet, der – normalt med angiveligt politisk motiv – anvendes som middel til at gennemtvinge krav mod myndigheder eller private eller til at fremkalde forstyrrelse af samfundsordenen.

D. Organiseret alvorlig kriminalitet.

Organiseret kriminalitet, der ved sin grovhed, internationale relationer eller gennem sit formål truer statens sikkerhed eller samfundsordenen, eller som hindrer eller undergraver folkestyrets funktioner, jf. straffelovens kapitel 13, særligt §§ 113 og 118.

E. International våbenhandel m.v.

Alvorligere sager vedrørende overtrædelser af våbenlovgivningen, særligt hvor det må befrygtes, at kriminaliteten er organiseret.

F. Proliferation.

Ulovlig spredning af produkter og teknologi, der kan anvendes til våbenfremstilling m.v., herunder specielt masseødelæggelsesvåben.

G. Internationale embargoer.

Overtrædelser af internationale embargoer m.v., jf. særligt straffelovens § 110 c, i det omfang sagerne må antages af have en efterretningsmæssig interesse.

2. Sikkerhedsmæssig bistand og rådgivning.

Politiets Efterretningstjeneste skal yde bistand og rådgivning til offentlige myndigheder vedrørende sikkerhedsmæssige forhold, herunder edbikkerhed. Lignende bistand og rådgivning kan ydes til private, såfremt der består en offentlig beskyttelsesinteresse.

Bistanden og rådgivningen omfatter planlægning og gennemførelse af forholdsregler til sikring mod spionage, sabotage, infiltration og lignende, jf. særligt Statsministeriets cirkulære af 1. november 1996 vedrørende sikkerhedsbeskyttelse af oplysninger, der er af fælles interesse for NATO-landene, eller hvor der i øvrigt består en offentlig beskyttelsesinteresse.

Politiets Efterretningstjeneste foretager – efter begæring fra vedkommende ministerium eller styrelse – personundersøgelser, når personer påtænkes bemyndiget til indsigt i klassificerede dokumenter (sikkerhedsgodkendt). Belastende oplysninger må kun videregives efter konkret

vurdering af oplysningernes betydning for sikkerhedsgodkendelse. Sager vedrørende videregivelse af belastende oplysninger skal forelægges Kontroludvalget vedrørende registrering og videregivelse af oplysninger i overensstemmelse med de særlige regler af 8. juni 1964, der er fastlagt for dette udvalg.

3. Personbeskyttelses- og andre sikkerhedsopgaver.

Politiets Efterretningstjeneste vurderer løbende sikkerheden for kongehuset, regeringens medlemmer, ledende offentlige danske personer og visse udenlandske besøgende (»VIP-personer«). Politiets Efterretningstjeneste deltager i løsningen af personbeskyttelsesopgaver efter en særlig instruks.

Politiets Efterretningstjeneste vurderer løbende sikkerheden for udenlandske diplomatiske repræsentanter og internationale organisationer i Danmark og forestår kontakten mellem disse og danske myndigheder i sikkerhedsspørgsmål.

4. Flysikkerhed.

Politiets Efterretningstjeneste vurderer løbende sikkerheden omkring den civile luftfart i Danmark og samarbejder med luftfartsmyndigheder og lufthavne om iværksættelse af sikkerhedsforanstaltninger omkring den civile luftfart.

IV. POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTES EFTERFORSKNING

Politiets Efterretningstjeneste skal udvise stor forsigtighed med anvendelsen af det tilvejebragte materiale, og oplysningers rigtighed må – så vidt det er muligt – efterprøves.

Indgribende efterforskningskridt, herunder indgreb i meddelelshemmeligheden, skal i hvert enkelt tilfælde godkendes af chefen for Politiets Efterretningstjeneste eller i dennes fravær af chefens stedfortræder. Såfremt det pågældende efterforskningskridt kræver retskendelse, skal denne godkendelse finde sted, forinden sagen forelægges for retten i overensstemmelse med retsplejelovens regler.

Såfremt efterforskningen fører til, at en person skal sigtes, skal den stedlige politimester (politidirektøren) underrettes – medmindre andet i det enkelte tilfælde bestemmes af justitsministeren. Efterforskningen gennemføres herefter under ledelse af den stedlige politimester (politidirektøren), men i forståelse og samarbejde med Politiets Efterretningstjeneste.

V. REGISTRERING

A. Registreringens formål.

Politiets Efterretningstjeneste skal indsamle og bearbejde oplysninger, der er eller kunne være af betydning for løsningen af de ovennævnte opgaver.

B. Personregistrering.

Registrering af personoplysninger skal indskrænkes til det absolut påkrævede.

Registrering af danske statsborgere må ikke ske alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed. Alle sager vedrørende nyregistrering af danske statsborgere skal forelægges for Kontroludvalget vedrørende registrering og videregivelse af oplysninger.

VI. SAMARBEJDE MED ANDRE MYNDIGHEDER

A. Danske myndigheder.

Politiets Efterretningstjeneste skal løse de ovenfor angivne opgaver i nært samarbejde med berørte nationale myndigheder, særligt det øvrige politi.

B. Udenlandske myndigheder.

Politiets Efterretningstjeneste samarbejder i fornødent omfang med udenlandske politi-, sikkerheds- og efterretningstjenester om løsningen af de ovennævnte opgaver.

VII. IKRAFTTRÆDEN M.V.

Disse bestemmelser, der omgående træder i kraft, træder i stedet for justitsministerens instruks af 30. november 1953 til chefen for Politiets Efterretningstjeneste, idet sidstnævnte instruks samtidig ophæves.

Bjørn Westh

Lars Bay Larsen